

Plan van Aanpak “Huisvesting konijnen voor de vleesproductie”

Terugblik

Op wereldniveau is er qua welzijnsgerichte eisen aan de huisvesting van konijnen in de vleesproductie weinig vastgelegd. Binnen de EU is er in 2005 een eerste rapport verschenen waarin welzijnsproblemen bij konijnen voor de vleesproductie werden benoemd. Dit EFSA-rapport is onlangs (begin 2020) opnieuw geactualiseerd.

Nederland heeft sinds 2006 een voortrekkersrol op het gebied van welzijn van konijnen. De Nederlandse Organisatie van Konijnenhouders kwam in dat jaar met bovenwettelijke, maar wel binnen de welzijnsvoorschriften om welzijnsknelpunten in de huisvesting van konijnen te ondervangen. Dit gebeurde stapsgewijs. Met behulp van een puntenschema dienden konijnenbedrijven in een tijdsbestek van 10 jaar deze welzijnsvoorschriften op hun bedrijf te implementeren. In 2016 waren alle voedsters en vleeskonijnen in welzijnskooien gehuisvest. Deze welzijnsvoorschriften zijn inmiddels verankerd in het Besluit Houders van Dieren.

Vanuit de vraag van de Belgische Retail is een huisvestingssysteem ontwikkeld voor vleeskonijnen, het zogenaamde “parksysteem”. Dit systeem biedt de konijnen betere mogelijkheden tot het uitvoeren van soorteigen gedrag zoals huppelen. Dit systeem is ook op de Nederlandse bedrijven geïntroduceerd en in de afgelopen 10 jaar het dominante huisvestingssysteem voor vleeskonijnen geworden. Inmiddels worden naar schatting al zo’n 70 tot 80% van de vleeskonijnen in Nederland in parken gehuisvest.

Deze twee huisvestingsaanpassingen geven de konijnen meer bewegingsruimte en komen met de overige voorzieningen beter tegemoet aan behoeften van de dieren. De belangrijkste zijn beweging, exploratie, mogelijkheid tot afzonderen en knagen. Daarnaast is met verbeterde bodems het grootste probleem, voetzoolaandoeningen, vrijwel verleden tijd geworden.

De belangrijkste drive van de sprongsgewijze dierenwelzijnsverbeteringen is de maatschappelijke behoefte om te komen tot dierenwelzijnsverbetering. De verordening welzijnsnormen konijnen) was vrijwillige regelgeving (dus bovenwettelijk) en heeft de Nederlandse konijnenhouderij qua welzijnsniveau duidelijk onderscheidend gemaakt van het buitenland. Aanpassing van huisvesting ten bate van dierenwelzijn is doorgaans kostprijsverhogend en soms nadelig voor de arbeidsefficiëntie. De introductie van de welzijnskooi heeft laten zien dat welzijnsverbetering en prettiger werken hand in hand kunnen gaan. De overgang naar parkhuisvesting heeft laten zien dat een markt die bereid is meerkosten te betalen een snelle overgang bevordert.

Maatschappelijke vraag

Om tegemoet te komen aan de maatschappelijke vraag kiest de sector konijnenhouderij ervoor om weer in tien jaar een sprong vooruit te maken op welzijnsgebied via aanpassing van huisvesting. Op dit moment zijn er twee ontwikkelingen die een piketpaaltje aan de horizon vereisen. Dat is komende nieuwe wetgeving in België en de aangenomen motie van de Tweede Kamer (motie Dekken 2014) dat de konijnensector zo mogelijk naar groepshuisvesting (voedsters en vleeskonijnen) moet ontwikkelen. In België is wetgeving in de maak die parttime groepshuisvesting van voedsters vanaf 2025 mogelijk verplicht.

De Nederlandse konijnensector, vertegenwoordigd door de LTO-vakgroep Konijnenhouderij, wil hierbij aansluiten. Maar er is zowel in België als in Nederland uit onderzoek gebleken dat het parttime groepshuisvestingssysteem voor voedsters nog niet probleemloos is. Belangrijkste

uitdaging is beschadigend gedrag tussen voedsters, naast gebrekkige aansluiting van marktvraag op het productiesysteem en de noodzaak tot vergoeding voor de extra kosten.

PPS

In de periode 2016-2020 is een onderzoeksprogramma (PPS, publiek-private samenwerking) uitgevoerd waarin de nadruk lag op het ontwikkelen van praktijkrijpe parttime groepshuisvestingssystemen. Dit heeft onder andere geresulteerd in een BLK-erkenning waardoor er gelabeld konijnenvlees op de markt is vanuit parttime in groepen gehuisveste voedsters. Een belangrijke conclusie in de PPS is dat parttime groepshuisvesting van voedsters technisch mogelijk is maar nog niet probleemloos. De hoeveelheid en ernst van de beschadigingen, door de rangordegevechten tussen voedsters, moeten uit welzijnsoverwegingen verminderd worden. Wat dit betreft is het systeem nog niet geheel uitontwikkeld. Ook is nog een goede vergelijking nodig tussen de twee hoofdsystemen: (1) toepassing van hokken met mogelijkheid tot verwijderen tussenschotten (combiparken) en (2) welzijnskooien waarbij voedsters met jongen worden verplaatst naar parken (parttime groepshuisvesting). Vanuit het onderzoek in België en een praktijkbedrijf in Nederland komen momenteel signalen dat de parttime groepshuisvesting ook voor de jongen nog niet probleemloos is. Geleidelijke introductie in de praktijk geeft gelegenheid om van elkaar te leren en daarmee de huisvesting verder te optimaliseren.

Wat wordt beoogd met het nieuwe Plan van Aanpak?

De Nederlandse samenleving heeft ervoor gekozen om het belang van het dier (dierenwelzijn) in toenemende mate gewicht te geven. Zoals gezegd is dit een belangrijke driver voor het Plan van Aanpak. De welzijnsverordening heeft enkele tekorten grotendeels weggenomen. Dit Plan van Aanpak "Huisvesting konijnen voor de vleesproductie" bouwt daarop voort.

Inzet Konijnenhouderij

De sector zet in op een viertal belangrijke verbeterpunten om het welzijn van konijnen verder te verbeteren, te weten: klimaat, omgevingsverrijking, zit/lig- en loopcomfort en leefruimte. Om de investeringen economisch haalbaar te maken en daarmee draagvlak te creëren dienen de aanpassingen te passen in het investeringsritme van de bedrijven en worden daarom in de komende jaren geleidelijk over een periode van 8-10 jaar ingevoerd. Om vooruitgang te borgen wil de sector, net als bij de welzijnsverordening van 2006, de implementatie middels een puntensysteem laten verlopen. Een puntensysteem versterkt verder de innovatie en intrinsieke motivatie van de konijnenhouders. De borging zal gaan via IKB-Konijn.

Geleidelijke implementatie door puntenstelsel

Een van de succesfactoren van de welzijnsverordening 2006-2016 was het puntenstelsel waarmee de sector geleidelijk overschakelde. Individuele konijnenhouders konden via een meerjarig puntensysteem, rekening houdend met hun bedrijfssituatie, de vernieuwingen doorvoeren op het moment en de wijze die hen past. Verder was er ruimte voor het doorlopen van innovatietrajecten waarin systemen verder uit ontwikkeld konden worden en ervaringen werden gedeeld. Voor dit huidige Plan van Aanpak wordt wederom een dergelijke geleidelijke implementatie toegepast via een puntensysteem met een looptijd van 8-10 jaar. Op deze manier kunnen technische onvolkomenheden vroegtijdig aan het licht komen nog voordat systemen breed uitgerold worden. Bovendien kunnen voorlopers benut worden in hun voorbeeldfunctie richting collega konijnenhouders. Voor de buitenwereld levert het puntenstelsel een helder einddoel en een (concrete en controleerbare) maatwerkroute daarnaartoe.

Borging

Het Plan van Aanpak met puntensysteem zal geborgd worden via IKB-Konijn. Vanaf eind 2024 zullen door de Belgische slachterijen alleen nog vleeskonijnen uit parkhuisvesting worden gevraagd. Voor het behalen van het parkcertificaat is deelname aan IKB-Konijn verplicht. Daarmee is ook de borging van het puntensysteem uit dit Plan van Aanpak gegarandeerd. Controles vinden jaarlijks plaats door Verin.

Vier huisvestingsaspecten

De sector wil de volgende vier huisvestingsaspecten aanpassen om beter tegemoet te komen aan de behoefte van de dieren:

1. Klimaat: koude- en hittestress en preventie calamiteiten.
2. Omgevingsverrijking middels ruwvoerverstrekking.
3. Verbeteren van het zit/lig- en loopcomfort van opfokvoedsters.
4. Leefruimte.

Uitwerking van de bovengenoemde punten:

1. Klimaat: koude- en hittestress en preventie calamiteiten (stroomuitval en stalbrand) .

Als gevolg van klimaatverandering neemt het aantal warme dagen toe en zijn er meer extremen. Het voorkomen van hittestress is belangrijk voor gezondheid en welzijn van de dieren. Konijnen hebben een thermo-neutrale zone en daarbinnen een comfortzone. Op zeer warme dagen en in oudere huisvesting komt de temperatuur buiten deze zones. Met aanpassing in het klimaatsysteem wordt het aantal dagen dat dit voorkomt sterk gereduceerd.

Toelichting

Door het kunnen toepassen van een klimaatsysteem met o.a. koeling en verwarming wordt het aantal dagen dat konijnen buiten hun thermo-neutrale en comfortzone zitten sterk verminderd. Daarmee wordt de gezondheid en het welzijn van de konijnen verbeterd. Dit vinden wij als sector dusdanig belangrijk dat we dit in ons plan niet als keuze opnemen maar als een verplichting op korte termijn (zie tabel 2). Deze voorzieningen moeten uiterlijk 31-12-2022 zijn gerealiseerd. Ditzelfde geldt voor de noodstroomvoorziening ingeval van stroomuitval en/of stalbrand die uiterlijk 31-12-2025 moet zijn gerealiseerd.

Geeft totaal 15 punten.

2. Omgevingsverrijking middels ruwvoerverstrekking en knaaghout.

Om tegemoet te komen aan de prikkelarme omgeving en aan de knaagbehoefte van konijnen worden zowel het verstrekken van knaaghout als ruwvoer voor alle diercategoriën verplicht.

Toelichting

Knagen en afleiding zijn waardevol voor het konijn zowel ethologisch als voor het verteringssysteem. Op dit moment is het aan de ondernemer de keuze om knaaghout of ruwvoer te verstrekken. In de praktijk wordt veelal gekozen voor knaaghout. Ondanks dat dit flinke kosten met zich meebrengt vindt de sector de omgevingsverrijking voor alle konijnen dusdanig belangrijk dat zowel verstrekking van knaaghout als ruwvoer wordt verplicht. De verplichting tot ruwvoerverstrekking roept nog wel vragen op. Zo zijn verschillende substraten niet getoetst aan hun verrijkingswaarde en hun effect op het maagdarmsysteem van het konijn. Ook is de afweging tussen meerwaarde voor het dier en haalbaarheid in de praktijk (arbeid, hygiëne, ziekte-insleep risico) niet beschikbaar in de literatuur.

Verstrekking van ruwvoer en knaaghout geeft 5 punten.

3. Verbeteren van het lig- en loopcomfort van opfokkonijnen.

Om het lig- en loopcomfort te verbeteren zijn voetzoolmatjes geïntroduceerd bij voedsters en alternatieve kooibodems bij voedsters en vleeskonijnen. Met de introductie van voetzoolmatjes of kunststof bodems in de huisvesting voor opfokkonijnen wordt dit nu ook voor deze diergroep opgepakt.

Toelichting

In de welzijnsverordening zijn de leefomstandigheden van opfokkonijnen minder verbeterd dan van de andere diercategoriën. Het Plan van Aanpak komt hieraan tegemoet door ook bij opfokkonijnen betere (o.a. diervriendelijker) bodems verplicht te stellen.

Dit geeft 5 punten.

4. Leefruimte.

Leefruimte is een van de belangrijke aspecten bij welzijnsverbeteringen. Door de overgang naar parkhuisvesting hebben de vleeskonijnen meer leefruimte verkregen en kunnen daarmee hun soorteigen gedrag zoals (bijvoorbeeld) huppelen beter mogelijk maken. De sector wil nu volledig overgaan op de huisvesting van vleeskonijnen in parken.

Voor voedsters met jongen wordt aangesloten bij de ontwikkelingen en lopend onderzoek in België en Nederland. Dit houdt in dat de voedster gehuisvest wordt in een ruimer individueel park of in welzijnskooien met verplaatsing naar parken vanaf circa 1 week voor het spenen, de zogenaamde parttime groepshuisvesting. De groep bestaat in die situatie uit minimaal drie voedsters.

Toelichting Vleeskonijnen.

Een belangrijk punt bij de ongeriefanalyses was de beperkte leefruimte voor de dieren. Hokoppervlakte is een van de wezenlijkste afwegingen tussen economie en welzijn. Het Plan van Aanpak brengt grotere groepen en meer oppervlakte voor het dier waardoor beweegruimte toeneemt. In parken kunnen konijnen hun soorteigen huppelgedrag uitvoeren. Vanuit de markt is er vraag naar vleeskonijnen gehouden in parken. De sector vindt dat er nu doorgepakt kan worden om alle vleeskonijnen in parken te huisvesten en dus zullen ook alle konijnenhouders deze overstap moeten maken, ook diegene die nu nog geen parken hebben.

Geeft 50 punten.

Toelichting voedsters

Groepshuisvesting van voedsters is vooral ingegeven door de wens om sociale dieren niet individueel te houden. Dus komt meer voort uit de maatschappelijke wens om meer tegemoet te komen aan de natuurlijke behoeften (in dit geval fysiek contact tussen moederdieren) dan uit vermindering ongerief, want onderzoek heeft laten zien dat de groepshuisvesting in zichzelf ook welzijnsnadelen heeft. Dit vereist nog nadere uitwisseling van ervaringen maar ook studie, aanvullend op het afgeronde PPS-programma. In België loopt een meerjarig onderzoeksproject op dit gebied. In Nederland zijn er mogelijkheden om de ervaringen van konijnenhouders die gedurende de zomerperiode BLK-konijnen produceren te benutten.

Vanwege het dilemma tussen twee welzijnskantten (groepshuisvesting is socialer, maar met meer angst en pijn) en vanwege de mogelijkheid het welzijn te verbeteren door meer hokoppervlakte te bieden laten we aan ondernemers een keuze. Die keuze is voedsters individueel te huisvesten, maar dan in een park (met 1/3 meer aan leefruimte) of voedsters in welzijnskooien te huisvesten en minimaal 7 dagen voor het spenen samen met de jongen over te plaatsen naar een park voor vleeskonijnen (de zogenaamde parttime groepshuisvesting). De voedsters zitten dan circa 7 dagen in de groep. Tenminste 3 dagen voor het werpen worden de voedsters weer in welzijnskooien geplaatst. De keuze is uit een van deze twee systemen.

Onderzoek moet uitwijzen of met de introductie van dit individuele park een stap gezet kan worden richting de Europese ambitie "End the cage age".

Geeft 25 punten.

Uitwerking in puntensysteem
Tabel 1. Puntensysteem.

Voorziening	PUNTEN
Vleeskonijnen in uitsluitend in Park-huisvesting	50
Voedsters in individueel Park of Voedsters in welzijnskooien met verplaatsing naar parken met parttime groepshuisvesting. <i>(De volledige overgang naar een van deze twee systemen levert 25 punten op)</i>	25
Voetzoolmatjes of kunststof bodem voor opfokkonijnen	5
Ruwvoerverstrekking en knaaghout	5
Koeling	5
Verwarming	5
Voorzieningen voor noodstroomaggregaat	5
TOTAAL	100

Fasering

Belangrijk onderdeel van het puntensysteem is de fasering. Daarbij wordt gekozen voor het behalen van een vooraf vastgesteld aantal punten. Dit bepaalt (op sectorniveau) het innovatieritme, met behoud van afzonderlijke ritmes voor afzonderlijke bedrijven. De afspraken qua ritme (per bedrijf, en daarmee voor de hele sector) staan in onderstaande tabel weergegeven.

Tabel 2. Fasering

<i>Uiterste datum</i>	<i>Minimaal behaald totaalaantal punten</i>
31-12-2022 (moet inclusief koeling en verwarming zijn)	25
31-12-2025 (moet inclusief voorzieningen noodaggregaat zijn)	50
31-12-2027	75
31-12-2030	100